

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Заступник керівника
(проректор з науково-педагогічної роботи)
№02071211

М.В. Афанасьєв

«ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ»

робоча програма для навчальної дисципліни

Галузь знань **07 «Управління та адміністрування»**
Спеціальність **073 «Менеджмент»**
Освітній рівень **другий (магістерський)**
Освітня програма **«Управління навчальними закладами»**

Вид дисципліни **базова**
Мова викладання, навчання та оцінювання **українська**

Завідувач кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Борова Т. А.

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2018

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу
Протокол № 1 від 03.09.2018 р.

Розробник(-и):

Кравченко Ганна Юріївна, д.пед.н., доцент кафедри педагогіки, іноземної
філології та перекладу

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

1. Вступ

Анотація навчальної дисципліни.

Психологія управління є однією із основних навчальних дисциплін закладів вищої освіти для магістрів з питань управління.

Соціально-економічні процеси в усіх країнах світу привели до того, що ефективність управлінської діяльності у даний час пов'язана з тим, як застосовуються знання з психології в діяльності. Всі аспекти діяльності управлінських кадрів безпосередньо пов'язані із взаємодією людей, що передбачає встановлення вертикальних та горизонтальних зав'язків управління та міжособистісних комунікацій.

Всебічне урахування психологічного змісту управлінської діяльності: знання психологічних особливостей людей, їх взаємодії, закономірностей функціонування соціальної організації, сучасних засобів стимулювання працівників, а також уміння грамотно здійснювати добір діагностичного інструментарію для вивчення соціально-психологічних явищ і феноменів в організації сприятиме підвищенню рівня психологічної компетентності студентів.

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Психологія управління» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки «магістр» спеціальності 073 «Менеджмент».

Мета навчальної дисципліни.

Метою викладання навчальної дисципліни «Психологія управління» є засвоєння студентами-магістрами знань соціально-психологічних закономірностей управлінської діяльності, впливу керівників на персонал соціальних організацій і взаємодії з ним; формування у слухачів магістратури вироблення вмінь аналізувати соціально-психологічні процеси і явища в організаціях, застосовуючи на практиці отримані знання.

Основні **завдання** вивчення дисципліни полягають в теоретичній та практичній підготовці слухачів фаху з питань:

теоретико-методологічних основ психології управління як науки;

оволодіння поняттями управлінських відносин, управлінської відповідальності, управлінського контролю, делегування повноважень, управлінського впливу, стилю керівництва тощо;

знань сучасних теорій управління і управлінських культур, концепцій адаптивного менеджменту, особистісних обмежень в управлінській діяльності;

психологічних особливостей спілкування і взаємодії в організації;

психології керівного впливу.

Об'єктом навчальної дисципліни є організована (індивідуальна і спільна) діяльність об'єднаних спільними інтересами і цілями, симпатіями і цінностями людей, підпорядкованих правилам і нормам організації.

Предметом навчальної дисципліни є закономірності психологічних стосунків та поведінки людей в організації, психологічні закономірності управлінської діяльності

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять та виконання практичних завдань. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час семінарських занять. Також велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів. Усі види занять розроблені відповідно до кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен *знати*:

теоретичні засади психології управління як науки (предмет, об'єкт, методологічні принципи та методи, завдання, зв'язок з конфліктологією);

психологічну сутність особистості (її структуру, властивості, особливості розумових процесів, психічних станів та їх виявлення);

психологічні особливості управлінської діяльності (за предметом, за змістом, за процесом, за результатом);

психологію трудового колективу як об'єкта управління і суб'єкта діяльності;

психологічні особливості спілкування і взаємодії в процесі спільної діяльності;

психологічні особливості виникнення, розв'язання та запобігання конфліктам в організації.

вміти:

розкрити статусні характеристики психології управління як науки та її зв'язок з іншими науками;

пояснити відмінність понять «індивід», «особистість»; «індивідуальність»;

пояснити, в чому вбачає специфіку управлінської діяльності психологічна наука;

розглядати спілкування в єдності трьох сторін: як обмін інформацією, як взаємодія, як сприймання людини людиною;

оцінювати стан соціально-психологічного клімату в колективі та вносити відповідні корективи щодо його оптимізації;

здійснювати управлінське втручання в процес запобігання, втручання і розв'язання конфліктних ситуацій.

Курс	1М	
Семестр	2	
Кількість кредитів ECTS	5	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	20
	практичні, семінарські	20
Самостійна робота		110
Форма підсумкового контролю	екзамен	

У процесі викладання навчальної дисципліни основна увага приділяється оволодінню студентами професійними компетентностями, що наведені у табл.1.

Таблиця 1.

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
«Менеджмент організацій»	«Управління людськими ресурсами»
«Правові та фінансово-економічні аспекти управління навчальним закладом»	«Управління освітньою діяльністю»
«Інноваційні маркетингові комунікації в освіті»	«Управління розвитком»
«Інформаційні технології в освіті»	

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною:

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять та виконання практичних завдань. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час семінарських занять. Також велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів.

Таблиця 1.

Компетентності	Результати навчання
Загальні компетентності	
Здатність визначати, аналізувати і використовувати основні категорії управління	Використовувати та застосовувати на практиці знання з психології управління; формуванню індивідуального стилю управління; визначати ефективний тип управлінського впливу; розглядати спілкування в єдності трьох сторін: як обмін інформацією, як взаємодія, як сприймання людини людиною;
Спеціальні компетентності	
Здатність підвищувати результативність реалізації функцій мотивування та контролювання з урахуванням впливу психологічних факторів	Оцінювати стан соціально-психологічного клімату в колективі та вносити відповідні корективи щодо його оптимізації; визначати типи та види мотивації, використовувати на практиці механізми мотивування та контролювання з точки зору психології; застосовувати форми ділового спілкування як форми соціально-психологічної взаємодії партнерів.
Здатність здійснювати обґрунтований вибір мотиваційних та емоційних компонентів процесу прийняття рішень	Розуміти значення надання розпорядження керівника як форми управлінського впливу на колектив, типологію віддачі наказів і розпоряджень; застосовувати психологічні правила формування усного розпорядження; вміти делегувати частину своїх повноважень виконавцям; здійснювати управлінське втручання в процес запобігання, втручання і розв'язання конфліктних ситуацій.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади психології управління

Тема 1. Психологія управління як галузь психологічної науки

Управління як система. Суб'єкт і об'єкт управління. Управлінські стосунки як предмет науки управління. Характеристика предмета психології управління. Історія становлення науки управління. Сучасні дискусії о предметі психологія управління. Основні етапи розвитку психології управління в країнах із ринковою системою, що розвивається сама. Сучасні теорії управління. Розвиток системного, ситуаційного й емпіричного підходів до аналізу управління. Порівняння основних управлінських культур. Специфіка радянської управлінської культури. Значення й задачі психології управління на сучасному етапі розвитку нашого суспільства.

Тема 2. Психологія управлінської діяльності: лідерство та керівництво в організації

Психологічні особливості управлінської діяльності. Управління як соціальний феномен. Основні соціальні ролі менеджера.

Суперечливість і різноманітність науково-практичних підходів до аналізу професійно важливих якостей керівника. Характеристика особистісних особливостей керівника, що перешкоджають ефективному управлінню. Аналіз соціально-типологічних особливостей конформного й ригідного керівників. Сугестивність і авторитарність як риси, що поєднують конформну й ригідну особистості. Характеристика особистості авторитарного керівника. Концепція особистісних обмежень у діяльності керівника. Явище макіавелізму в управлінні. Вимоги до моральності керівника. Соціально-психологічний портрет ефективного керівника.

Лідерство у групах і колективах. Типологія лідерства. Проблема розвитку і динаміка групи.

Концепція стилів керівництва ГРИД. Поняття «решітки менеджменту» у закордонній психології управління. Типологія управлінської поведінки (Блейк, Мутон). Аналіз стилів управління за концепцією ГРИД.

Тема 3. Психологія управлінського впливу

Механізми групового впливу. Соціально-психологічні феномени поведінки особи в групі. Психологічна згуртованість у системах управління. Настанови особистості (позитивні, негативні, адекватні). Соціально- психологічні характеристики колективу. Основи психології управлінського впливу. Суб'єкт та об'єкт психологічного впливу. Механізми психологічного захисту особистості від впливу. Сприйнятливність до психологічного впливу. Типи психологічного впливу в управлінні. Принципи та методи психологічного впливу в управлінні.

Прийняття до уваги сформованої в організації системи соціальних зв'язків і контактів, групових норм, традицій, думок і настроїв. Управління груповими феноменами згуртованості, групового прийняття рішень, групового тиску на особистість, впливу меншості, групової поляризації тощо.

Змістовий модуль 2.

Психологічні аспекти управління в організації

Тема 4. Психологія мотивування та контролювання

Мотивація як фактор управління особистістю. Основні проблеми та поняття психології мотивації. Методики вивчення структури мотивів професійної діяльності. Особливості мотивації підприємницької діяльності.

Психологічні вимоги до організації стимулювання. Використання морально-психологічних стимулів. Створення умов для самоствердження у праці та розвиток здібностей особистості.

Психологічні принципи організації контролю. Формування особистісної відповідальності та самоконтролю. Колективні форми контролю. Психологічні вимоги до критерії оцінки та організації оцінки контролю.

Тема 5. Психологічні основи прийняття рішень

Прийняття рішень як психологічний процес. Структура та внутрішня динаміка розумового процесу прийняття рішень. Прийняття рішень як психологічний процес. Роль суб'єктивної складової. Індивідуальні розбіжності процесу прийняття рішень.

Мотиваційні та емоційні компоненти процесу прийняття рішень. Стель та стратегія прийняття рішень. Прийняття рішень в умовах дефіциту часу та неповноти інформації. Психологічні прийоми генерації альтернатив. Психологічні методи оптимізації прийняття рішень.

Конфлікт. Управління конфліктами.

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться у формі колоквиуму як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час семінарських, практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з

рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються; вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії; логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки; здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання; застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; самостійність виконання роботи; грамотність подачі матеріалу; використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ; оформлення роботи.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Кожен екзаменаційний білет складається із 5 практичних ситуацій (два стереотипних, два діагностичних та одне евристичне завдання), які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента і рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності".

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімумально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімумально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля			Лекційні заняття	Практичні заняття	Перевірка есе	Презентація	Письмова контрольна робота	Усього
Змістовий модуль 1.	Тема 1	1 тиждень	1	2				3
		2 тиждень	1	2				3
	Тема 2	3 тиждень	1	2				3
		4 тиждень	1	2	5			8
	Тема 3	5 тиждень	1	2			10	13
Змістовий модуль 2.	Тема 4	6 тиждень	1	2				3
		7 тиждень	1	2				3
	Тема 5	8 тиждень	1	2				3
		9 тиждень	1	2		5		8
		10 тиждень	1	2			10	13
Екзамен								40
Усього			10	20	5	5	20	100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

5. Рекомендована література

5.1. Основна

1. Кайлюк Є. М. Психологія управління : [Електрон. навч. посіб.] / Є. М. Кайлюк, Г. Г. Фесенко. – Харків: Харк. нац. акад. міськ. госп.-ва, 2012. – 202 с. – Режим доступу : <http://eprints.kname.edu.ua/24396/1/%D0%9F%D1%83%204.1.12.pdf>. – Назва з титул. екрана.
2. Лозниця В.С. Психологія менеджменту : [Навч. посіб.] / В. С. Лозниця.– К.: ТОВ «УВПК»Екс об», 2000.– 512 с.
3. Кулініч І. О. Психологія управління : [Електрон. навч. посіб.] / І. О. Кулініч. – К.: Знання, 2011. – 415 с. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1584072017415/psihologiya/psihologiya_upravlinnya. – Назва з титул. екрана.
4. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління : [Електрон. навч. посіб.] / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К.: Академвидав, 2003. – 568 с.
5. Психологія управління : [Підруч.] / Ходаківський Є. В. Богоявленська Ю. В., Грабар Т. П. – 3-тє вид. перероб. і доповн. – К. 2011. – 664 с.
6. Якубовська С. С. Психологія управління : [Електрон. навч. посіб.] / С. С. Якубовська . – Рівне : НУГВП, 2010. – 360 с. – Режим доступу : <http://ep3.nuwm.edu.ua/2402/1/718003%20zah.pdf>. – Назва з титул. екрана.
7. Ходаківський Є. І. Психологія управління : [Підруч.] / Ходаківський Є. І., Богоявленська Ю. В., Грабар Т. П. . – К. : ЦУЛ, 2008. – 664 с.

5.2. Додаткова

8. Бреддик У. Менеджмент в організації. — М.: ИНФРА-М, 1997. — 344 с.
9. Бороздина Г.В. Психология делового общения: Учеб. пособие. - М.: ИНФРА-М., 2000. - 224 с.
10. Генов Ф. Психология управления. - М.: Прогресс, 1982. - 424 с.
11. Карамушка Л. М. Психологія управління закладами середньої освіти. — К.: Ніка-Центр, 2000. — 1 с.
12. Конфліктологія : [Навч. посіб.] / За заг. ред. В. М. Петюха, Л. В. Торгової / Ємельяненко Л. М., Петюх В. М., Торгова Л. В., Гриненко А. М. Конфліктологія: . – К.: КНЕУ, 2003. – 315 с
13. Лозниця В. С. Психологія менеджменту. Теорія і практика: Навч. Посібник. - К. : ТОВ «УВПК Екс Об», 2001. - 512 с.
14. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 568 с.
15. Москаленко В. В. Соціальна психологія спілкування : [Підруч.] / В. В. Москаленко. – Видання 2-ге, виправлене та доповнене – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 688 с.
16. Нагаєв В.М. Конфліктологія : [Курс лекцій (модульний варіант) : навч. посіб.] / В. М. Нагаєв. – К.: Центр навчальної літератури, 2004.– 198 с
17. Поляков В.А. Лидер в коллективной стратегии. Формула успеха: идея-команда-реализация. Практикум. – Минск, 2004. – 120 с.
18. Шемаєва Л. Г. Психологія управління: Конспект лекцій / Л.Г.Шемаєва, А. М. Григоренко, В. В. Ушкальов. - Харків: ХНЕУ, 2006. - 188с. : іл. - Бібліогр. С. 181-182.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

19. Інтернет-портал для управлінців Менеджмент.com.ua [Електрон ресурс]. – Режим доступу : <http://www.management.com.ua/hrm/motivation.php>. – Назва з титул. екрана.

20. Науково-практичний журнал «Психологічний часопис» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.appsyjournal.com>. – Назва з титул. екрана.

21. Офіційний сайт журналу Psychologies [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.psychologies.ru>. – Назва з титул. екрана.